

KOSOVSKI ZAPISI: KAD NAM JE VREME STALO

Srećko Đukić, *Kosovski zapisi: kad nam je vreme stalo*, Albatros plus, Beograd, 2020, 372 str.

Leta 2020. prof. dr Srećko Đukić, dugogodišnji jugoslovenski i srpski diplomata, podario je našoj javnosti još jednu izuzetno kvalitetnu, aktuelnu i veoma poučnu knjigu pod naslovom *Kosovski zapisi: kad nam je vreme stalo*, koju je objavila renomirana beogradska izdavačka kuća Albatros plus.

Ambasador Srećko Đukić je krajem 1999. i početkom 2000. bio šef Punkta Saveznog ministarstva za inostrane poslove Savezne Republike Jugoslavije za veze sa misijama međunarodne zajednice: KFOR-om, UN, OEBS-om, NGO (HVO), humanitarnim i drugim organizacijama na Kosovu i Metohiji, sa sedištem u Ranilugu, kod Gnjilana, u Kosovskom Pomoravlju. Na tu diplomatsku dužnost, zahtevnu, složenu i odgovornu, imenovan je zahvaljujući njegovom velikom diplomatskom iskustvu, znanju i umeću, a obavljao ju je, kako sam kaže, “u specifičnim uslovima (novembar 1999–februar 2000), praktično nekoliko meseci posle okončanja agresije NATO (mart–jun 1999), u specifičnoj srpskoj kosovskoj sredini, onda kada su ljudi počeli da dolaze sebi posle teškog ratnog šoka i trauma koje su preživeli; onda kada su počeli da se oslobađaju stresa; kada su počeli da saopštavaju svoju istinu, onu koju su doživeli u ratnim i prvim poratnim mesecima”.

Tokom vršenja diplomatske dužnosti, pored depeša koje je službeno dostavljao MIP-u i jugoslovenski državni vrh informisao o zbivanjima na Kosovu i Metohiji, ambasador Srećko Đukić je vodio i lični dnevnik, zapisivao do u detalje sve ono što je bilo u dodiru sa njegovom svakodnevnom diplomatskom aktivnošću, a što nije moglo da “stane” u državne papire. O tome kaže: “Ja sam slušao i zapisivao reči svojih srpskih sabesednika; nažalost, nisam bio u prilici, a nisam ni ovlašćenja imao, da razgovaram sa Albancima, da zapišem njihovu stranu istine. Tek bi tako ovo bila jedna celina, nevažno da li i koliko disharmonična”.

Inače, “zapisivanje” je oduvek bilo jedna od metoda Đukićevog prilaza diplomatiji kao, između ostalog, i posebnoj veštini obaveštavanja datih

subjekata u državi akreditacije. Pre Kosovskih zapisa, on je proteklih godina predstavio našoj kulturnoj javnosti zapažene diplomatske zapise iz Moskve, Sibira, Sofije i Minska. Ambasador Srećko Đukić je autor i više naučnih radova iz moderne ekonomije i energetske održivosti. Takođe, jedan je od najboljih poznavalaca ekonomskih i političkih zbivanja na prostoru bivšeg Sovjetskog Saveza, zapažen u domaćim i stranim sredstvima javnog informisanja.

Arhitekturu knjige *Kosovski zapisi*, pored nadahnuto sročenog uvoda, pod naslovom *(Ne)Uspeli projekt Kosovo – pobediti istoriju*, autor je sazdao u trideset poglavlja međusobno povezanih lepo izatkanim literarnim nitima. Svako poglavlje ima i svoje veoma vredne političke pouke i poruke koje, zbog ograničenog prostora, nije moguće predočiti u jednom prikazu knjige, kakav je ovaj. Zato čitaocima želimo da podsetimo samo na naslove tih poglavlja, pojedinačno: Zapisivati, zapisivati; Naša vlast ne postoji; Život na KiM i u ostatku Srbije; Razgovaramo da bi se razumeli; Nema struje, vode, tv, radija; O Ranilugu, Ranilužanima; Monah Sava govori; Međunarodni faktor; Posetiti što više mesta; Rusi na Kosovu slavnom; Albanci i Amerikanci; Kamenica, Gnjilane, Vitina; Diplomacija podmetanja; Svet neće nezavisno KiM; Vlada i UNMIK – dva sveta; Rat ima alternativu; Oživljavanje života; Novo brdo i Lazarev grad; Srbi sa UNMIK-om; Prvi srpsko-albanski kontakt; "Vreme vam stalo"; Naša nedela su samo naša; Nas, opet, selo spašava; Srbi i Albanci dva sveta, dokle?; Albanci bi širi sukob; Albanski zločini; *Falkon* nad Kosovom; Kosovo 2000 – pobediti u borbi za mir; Završetak misije; i Kosovski ishod.

Autor je knjigu posvetio Kosovskom Pomoravlju i Ranolužanima.

Kosovski zapisi su jedna objektivna slika ranijeg i sadašnjeg ukupnog stanja na Kosovu i Metohiji, dubinska analiza kosovsko-metohijskog zaveska, opora i nepristrasna kritika kosovskog zapleta iz oba ugla gledanja, srpskog i albanskog. Od početka do kraja knjige ambasador Srećko Đukić ukazuje na nesporne, neupitne, neborive i nebrojene albanske zločine vršene nad srpskim življem širom Kosova i Metohije, ne samo za vreme i posle agresije NATO 1999, nego i godinama i decenijama ranije. Odgovornosti albanske strane za nastalo stanje na Kosovu je nesporno i neupitno. Međutim, ambasador ne oslobađa odgovarajuće odgovornosti ni srpsku stranu. On veoma jasno i otvoreno dovodi u pitanje i ukupnu dosadašnju politiku Srbije prema Kosovu i Metohiji, ukazujući na njene promašaje, na pogrešna politička postavljanja i postupanja. "Poslednjih više od trideset godina srpska politika učinila je sve da Albanci na Kosovu i Metohiji izvojuju, i poseduju skoro sve – i zemlju, i 'državu', i vlast, kao nekada Srbi, da potpuno kontrolišu svaki pedalj naše zajedničke zemlje. Sabijeni smo destruktivnim delovanjem i umovanjem u sam ugao, ograničenih smo pogleda u vremenu koje smo sami zaustavili", kaže dr Srećko Đukić.

Zaista, izgleda da vlastima u Beogradu nikada, ni ranije ni sada, nije bilo jasno šta se sve prelamalo i prelama, ukrštalo i ukršta na Kosovu i Metohiji. Zato Srbija i nije umela da trasira put izlaska iz, može se reći, već vekovne kosovske krize. Ona, nažalost, još uvek nije spremna da otvoreno prizna svoje političke greške i promašaje u vođenju politike prema Kosovu i Metohiji. Nisu kosovsko-metohijski Albanci krivi za to što su im Srbi, posebno ranije doseljeni Crnogorci i Hercegovci na KiM, pohlepni za parama, prodavali svoja imanja, a potom dobijenim novcem kupovali nekretnine u Beogradu i drugde po Srbiji i na Crnogorskom primorju. Nikada nismo bili spremni da do kraja saznamo pravo biće albanskog življa na Kosmetu, da saznamo ko su to Šiptari, Arnauti, Arbanasi, Maljesori, ko su to Albanci uopšte. Predugo smo se prema njima, prema Šiptarima kako smo ih nazivali, neprimereno ponašali, smatrali da oni, u odnosu na Srbe i druge slovenske narode, pripadaju nekom nižem kulturnom redu. Skoro nikoga nije interesovalo šta je o Albancima govorio srpski i crnogorski junak i književnik Marko Miljanov, kako ih je civilizacijski ocenjivao.

Našu pogrešnu sliku o "Šiptarima" nisu uspeali da promene ni slavni albanski glumci kao što su bili Bekim Fehmiju, Faruk Begoli, Šalja Abdurahman i mnogi drugi daroviti ljudi sa Kosova i Metohije, ne samo u sferama umetnosti. Zato je, prvo i pre svega, neophodno da do kraja promenimo uvreženi negativni narativ o "Šiptarima", da ih uvažavamo, da ih tretiramo ravne sebi. To je minimum koji je nužan za pravi dijalog sa Albancima na ravnom i "slavnom" Kosovu. Sa njima treba razgovarati na srpskom i/ili albanskom jeziku, a ne na engleskom. Iako sa velikim zakašnjenjem, i izgubljenim vremenom, moramo početi da učimo albanski jezik, da u što većem broju govorimo i albanski, da bismo iz prve ruke, bez prevodioca i posrednika, razmeli šta Albanci misle, osećaju, žele, šta očekuju i šta poručuju nealbanskom življu, Srbima i drugima, na Kosovu i Metohiji. Ipak, još uvek većina Abanaca, pripadnika starije generacije, razumeju i govore srpski, što je njihova odgovarajuća prednost.

Ambasador Srećko Đukić svoja diplomatska zapisivanja o Kosovu s kraja 1999. i početka 2000. publikovao je tek sad, nakon dve decenije. Zašto? Ne ulazeći u razloge, kojih je sigurno bilo napretek, to proteklo vreme omogućilo mu je da svoje diplomatske zapise stavi u odgovarajući kontekst političke istorije kosovsko-metohijskog pitanja, aktuelne situacije na Kosovu i Metohiji i, što je i najvrednije, u kontekst traganja za mogućim rešenjima i ishodištima iz zamršenog kosovskog zapleta i oblikovanja demokratske budućnosti svih žitelja Kosmeta: Albanaca, Srba, Bošnjaka, Crnogoraca, Turaka, Roma i drugih etničkih zajednica u održivom miru, slozi i slobodi, bez obzira na njihove nacionalne, verske, kulturne, socijalne, partijske i druge razlike i raznovrsnosti. To je najvažnije, a ne puka "državnost" Kosova, oko čega se sada lome politička koplja.

Još od vremena Karla Marksa jasno je da su ekonomski i socijalni interesi građana, radnika i radnih ljudi uvek preči i važniji od bilo kog "državnog

pitanja" i da su uvek iznad svakog tzv. "državnog interesa". Autentični interesi građana, radnika i radnih ljudi na Kosovu, nezavisno od njihove nacionalnosti, moraju se naći u fokusu svakog demokratskog dijaloga o njegovoj budućnosti, umesto sada prenatrpanog "državnog interesa". Naravno, takav klasni pristup rešavanju kosovske krize ne odgovara aktuelnoj kosovskoj političkoj eliti. Njen interes je drugačiji. Ona je u prvi plan istakla "državno pitanje". Mašući neprestano njime ona samo štiti vlastite partikularističke birokratsko-političke interese, nastojeći da se što duže održi na vlasti otuđenoj od kosovskog naroda, koji i dalje, pod tom i takvom političkom elitom, veoma, veoma teško živi. A, kao što je poznato, od nametnutog "državnog pitanja" i "državnog interesa" se ne živi, nego isključivo od rada, odnosno od mogućnosti da se pošteno radi i zaradi za goli život. Stvoriti i stvarati takve materijalne uslove mnogo je teže nego mahati "državnim interesom" i "državnim pitanjem", što je opredeljenje aktuelne kosovske političke elite.

Takođe, ne treba smetnuti s uma da su samo Musolini i Hitler državu i državno pitanje pretpostavljali svemu i svačemu. U toj i takvoj ideološko-fašističkoj pameti nalazila se ona otrovna klica koja je izazvala svetski rat sa neslućenim ljudskim žrtavama i materijalnim razaranjima. Isticanje na prvo mesto pitanje državnosti, što nije svojstvo samo aktuelne kosovske političke elite, sužava i zamagluje horizonte istinske građanske demokratije i istinske slobode građana, radnika i radnih ljudi, svih onih koji koru hleba zarađuju isključivo svojim težačkim radom. Mimo njih samih niko nema pravo da govori o državi, državnom interesu i državnom pitanju, bilo gde, ne samo na Kosovu i Metohiji. Zato je zahtev vremena u kojem živimo da svim političkim elitama, svuda po svetu, koje su zadojene fašističkom ideologijom, što pre vidimo leđa.

Ambasador Srećko Đukić je duboko uveren: "Albancima je potrebno suočavanje sa istinom, otrežnjenje, očišćenje od zločina koje su činili nad Srbima, i to ne samo za vreme i posle agresije NATO, nego i mnogo, mnogo pre toga, kao odgovorna većina naroda na Kosmetu; bez psihološke ravnoteže i uspostavljanje unutrašnjeg društvenog i duševnog mira, psihičkog rasterećenja i etičkog preobražaja naroda - bez katarze - ni Albancima nema napretka".

Govoreći o mogućem kosovskom ishodu Srećko Đukić, u svojim Kosovskim zapisima, između ostalog, s pravom zaključuje: "...Nova Kosovska bitka se bije; u njoj svet mira ne možemo zameniti ni svetim ratom ni svetom rata".

Ovi zapisi i zapisivanja dr Srećka Đukića su svojevrsna kristalizacija diplomatske, političke, sociološke i ekonomske mudrosti i poklon onima koji žele da savladavaju tajne te mudrosti. Sa njima dobijaju svi koji ih budu čitali, kako oni koji započinju sa osvajanjem sveta diplomatije tako i oni koji su već duboko u njenim vodama. Poruke iz tih zapisa se zaista lako primaju i pamte, zahvaljujući spisateljskom umeću i nadahnuću autora. Dela poput ovih

zapisa su uvek dobrodošla jer na britak i kritički način odslikavaju događaje i pojave, što je odličan uvod u dublje sagledavanje problema i traženja mogućih ishodišta.

Na kraju, treba konstatovati da su Kosovski zapisi prof. dr Srećka Đukića jedno pravo i nadahnuto književno delo, koje ga zaista preporučuje u članstvo Udruženja književnika Srbije. Stil kojim svoja zapažanja i razmišljanja pretače u pisanu reč privilegija je samo onih koji su i literarno obdareni.

David Đ. DAŠIĆ